

зображені. Ось чому кіномограф, в особливості документальний, має настільки важливу роль у нашому сучасному світі. Він зберігає, розповідає та висвітлює спогади. А ці спогади-історії і є нашою історичною пам'яттю. Історична пам'ять – калейдоскоп, який складається з безлічі яскравих частинок-історій і разом вони утворюють одне велике ціле.

Література:

1. Erll A., Nünning A. Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook. Berlin: Walter de Gruyter, 2008. 449 с.
2. Коннертон П. Як суспільства пам'ятають. Київ: Ніка-Центр, 2004. 184с.
3. Нора П. Теперішнє, нація, пам'яті. К.: ТОВ Вид-во «КЛІО», 2014. 272 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-500-9-20>

ЛІТЕРАТУРА ЯК СВІДОК ІСТОРІЙ ТА БОЛЮ

Захарченко-Королевська А. О.

студентка IV курсу

Інститут філософії та освітньої політики

*Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Існує багато способів завдяки яким можна дізнатися про минулі історичні події, починаючи від археологічних розкопок, документів, закінчуючи витворами мистецтва. Картини, література, театр та музика надає можливість відчувати дух вже минулих подій, особистісні переживання та біль авторів. У цьому і полягає основна цінність мистецтва: відобразити не лише факт події, а й ставлення автора до неї.

Завдяки літературі читач торкається думок автора, його страхів, його болю та внутрішніх переживань. Ми помічаємо як певні історичні події залишили відбиток на його подальшому житті, завдали травматичного досвіду, який продовжує впливати на нього упродовж всього життя. Читач осмислює не лише сухі хронологічні факти, а і її емоційну складову. Не менш важливими є літературні твори попередніх століть, адже вони і досі переплітаються з проблемами сучасності через циклічність історії.

В цьому контексті Жан-Поль Сартр заважував, що художні твори – це не лише естетичні об'єкти, а акти комунікації, які впливають на читача і світ. Його концепт «ангажованої літератури», є інструментом свободи: вона покликана пробуджувати свідомість читачів, змушуючи

їх осмислювати власну свободу і брати відповідальність за свої дії. І тут заклик письменника виражається не лише в спонуканні читача до дії, але й є прикладом для інших письменників бути активними учасниками суспільного життя, використовуючи слово як інструмент зміни світу. В його баченні література не може залишатися поза контекстом і не може бути ізольованою від соціальних, політичних чи економічних умов, а тому завжди відображає реальність. Через власну прозу, драматургію і критику Ж.-П. Сартр показав, як література може допомогти людині осмислити своє існування, протистояти абсурду і боротися за справедливість.

«Поза межами болю» Осипа Турянського [4] показує нам як у албанських горах з 60 тис. полонених 45 тис. померло від холоду, голоду та від болю побаченого. Автор був одним з тих, кому вдалось вижити та пройти крізь божевілья та смерть. Письмо стало способом боротьби з травматичним досвідом та методом нести пам'ять про тих, хто загинув. Поема будується навколо семи полонених, які опинилися на межі виживання, коли навіть свідомість виступала проти них. Товаришів поріднило спільне горе, вони дивилися в очі смерті і стають схожими на живих трупів. У той час як вони танцювали заради того, щоб вижити, інші в іншому куточку планети танцювали на балах заради того, щоб згаяти час, щоб витратити власне життя. Головні герої перебували на волосині до божевілья, зневірені вони мали дивитися на смерть товаришів. Після пережитого О. Турянський знову і знову бачить обличчя своїх товаришів уві сні, проте лише письмо залишається надійним прихистком аби вкрай не втратити здорового глузду.

Твір занурює у страждання Першої світової війни, він висловлює душевний біль як героїв, так і автора. Завдяки ньому ми заглиблюємось у жахливі події та переживаємо їх разом з автором.

«Я (Романтика)» Миколи Хвильового є новелою, яка показує як психіка реагує на травматичні історичні події. І хоча твір написаний не з життя, проте він дає змогу побачити інший метод опрацювання психікою ситуацій. Автор зображує чекіста, який мусить відправляти людей на розстріл і у зв'язку з чим відбувається роздвоєння головного героя: «Я – чекіст, але і людина» [5]. Система змусила його зрадити власні моральні принципи і врешті-решт вбити власну матір заради ідеї. Автор рефлексує над фанатизмом, знеособленням та моральними втратами, які стали наслідком політичних змін.

«Крах людини» Дадзая Осаму є твором післявоєнної Японії і відображає депресію, тривогу, деструктивну поведінку та суїцидальні думки. Текст написаний у вигляді щоденників, що дає нам змогу глибше зануритися у емоційну складову та внутрішній світ головного героя. Автор показує не війну безпосередньо, а її наслідки – апатію, відчуження, втрату сенсів та самого себе.

Таким чином, мистецтво в цілому, а література, зокрема – це не просто форма вираження, а і ключ до розуміння глибших сенсів

історичних подій, до осмислення травм і пошуку гуманності серед трагедій. У контексті теперішньої російсько-української війни згадані теми є особливо актуальними для українців. Біль потрапляння у полон, де останньою згадкою і надією життя є власна сім'я. Роздвоєння особистості через жорстокість подій, що відбувається, нездатність психіки опрацювати все належним чином. Та важкість морального емоційного стану у післявоєнні роки, коли все закінчилось, проте все одно продовжує впливати на життя інших, на їхню творчість, посилюючи апатію, відчуження та втрату сенсів.

Прикладом цьому може бути літературне відтворення війни Сергієм Жаданом. В романі «Інтернат» [2] він майстерно передав атмосферу війни через деталізовані описи ландшафту, туману, пронизливого холоду, голоду та хаосу. Його стиль відрізняється поетичною чуйністю жорстким реалізмом, що дозволяє прочитати «з зими на Донбасі» дещо шокує. І в цих умовах головний герой Паша, що уособлює кожного «пересічного українця», не хоче бути героєм, а просто намагається робити правильний вибір та робити те, що під силу людині в умовах болю, страждань та руйнації. «Інтернат» є характеристикою буття українців на сьогоднішній день. Ті три дні, які описані в романі тягнуться вже понад два роки, все більше занурює в атмосферу, далеко не книжкового, відчаю.

Література допомагає не лише зберегти пам'ять про історичні події, а і передати найглибші переживання, які залишає по собі епоха насильства. Згадані твори не лише про факт минулого, а і про те, як жорстокі умови видозмінюють нашу свідомість, знищують та оголюють вразливі частини людини.

Література:

1. Дадзай О. Крах людини. Житомир : Морфеус, 2023. 107 с.
2. Жадан С. Інтернат. Харків, Meridian, 2022. 336 с.
3. Сартр Ж.-П. Що таке література? Neoclassic, 1996. 448 с.
4. Турянський О. Поза межами болю. Київ, Віхола, 2023. 176 с.
5. Хвильовий М. Я (Романтика). Вибрані твори (Відомі та незвідані). Київ, 2023. 232 с.